

Frivilligsentralen - organisering og framtidig drift.

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
	Utvalg for kultur og levekår	
	Formannskap	
	Kommunestyre	

Rådmannens innstilling

1. Frivilligsentralen overflyttes fra fellestjenester og organiseres under kultur – og oppvekstsektoren fra 1.1.2027. Kommunalsjef kultur og oppvekst bestemmer organisering av frivilligsentralen i sektoren innen vedtatt overføringstidspunkt. Budsjett for ansvar 1010/tjeneste 3851- andre kulturtiltak overføres fra sentraladministrasjonen til kultur – og oppvekstsektoren fra 2027.
2. Styret for frivilligsentralen avvikles innen 31.12.26 og det opprettes et «Dialogforum for frivilligheten i Hol». Dialogforumet må oppfylle bestemmelsene i forskrift om tilskudd til frivilligsentraler (av 30.6.2022 nr. 1272) der sentralen bl.a. har et rådgivende organ som kan påvirke driften av frivilligsentralen, der frivilligheten er representert.
3. Vedlagte retningslinjer for «Dialogforumet for frivillighetsentralen» vedtas.
4. Gjeldende vedtekter for frivilligsentralen revideres i forhold til ny organisering og styringsstruktur.

Saken avgjøres av

Kommunestyret

Vedlegg

- 1 Saksfremlegg - Hol frivilligsentral
- 2 Retningslinjer for Dialogforum for frivillighet i Hol
- 3 Nye vedtekter 2026 - Hol frivilligsentral

Dokument i saken

- Kommuneplanens samfunnsdel – Hol kommune
- Kommunedelplan for kultur 2015–2027 – Hol kommune
- Temaplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv 2021–2025 – Hol kommune
- Kommunestyrets vedtak om etablering av Hol Frivilligsentral
Kommunestyret, sak 29/16 (30.03.2016).
- Evaluering av Hol Frivilligsentral *Kommunestyret, sak 84/20 (21.10.2020)*
- Tilgjengelige årsberetning/årsrapporter Hol Frivilligsentral 2018-2025
- Ideas2Evidence (2024): *Frivilligsentralen, kommunen og samskaping av velferdstjenester i distrikts-Norge*
Rapport utarbeidet på oppdrag fra Distriktsenteret og Norges Frivilligsentraler.

Saksopplysninger

Bakgrunn

Hol Frivilligsentral ble etablert etter vedtak i kommunestyret, sak 29/16 den 30.03.16, med oppstart i 2017. Sentralen er kommunalt eid og finansieres gjennom statlig driftstilskudd kombinert med kommunal medfinansiering.

Formålet med etableringen var å:

- styrke frivillig innsats i kommunen
- senke terskelen for deltakelse i frivillig arbeid

- bidra til samhandling mellom enkeltpersoner, lag og organisasjoner, næringsliv og kommune.

Frivilligsentralen er i dag organisert under sentraladministrasjonen (fellestjenester), med eget styre og daglig leder. Kommunen er arbeidsgiver og har det økonomiske ansvaret.

Kommunestyret behandlet en evaluering av frivilligsentralen i 2020 og tok denne til orientering.

I senere tid har det vært reist spørsmål om sentralens organisering, rolle og måloppnåelse. Samtidig står kommunen overfor behov for tydeligere prioriteringer og effektiv ressursbruk. På denne bakgrunn legges det frem en samlet sak for politisk vurdering av organisering og videre drift.

Formål og nasjonale rammer

Frivilligsentraler er et statlig virkemiddel for å stimulere lokal frivillighet. Etter nasjonale føringer skal frivilligsentralene:

- legge til rette for frivillig innsats på frivillighetens premisser
- være bindeledd mellom enkeltpersoner, lag og organisasjoner, næringsliv og kommune
- bidra til sosial deltakelse, inkludering og møteplasser
- være et supplement til, ikke en erstatning for, kommunale tjenester.

Nasjonale undersøkelser beskriver at uklare roller og ansvar mellom frivilligsentraler, kommuneadministrasjon og samarbeidspartnere er en vesentlig faktor som kan hemme samarbeid over tid.

Status for Hol Frivilligsentral

Hol kommune har et omfattende og aktivt frivillig liv innen idrett, kultur, beredskap, helse og sosiale formål. Frivilligsentralen er én av flere aktører i dette landskapet.

Sentralens rolle har i hovedsak vært knyttet til etablering av enkelte møteplasser, arrangementer, rekruttering av frivillige og samarbeidstiltak, samt drift av BUA.

Dokumentert aktivitet

Aktiviteten ved frivilligsentralen er nærmere beskrevet i årsrapporten for 2025, som er lagt frem i egen sak. Rapporten viser aktivitet knyttet til møteplasser, arrangement og samarbeidstiltak, samt drift av BUA.

Samtidig fremgår det at registrering og rapportering av aktivitet har variert over tid.

Dette gjør det krevende å sammenligne utviklingen i aktivitet og ressursbruk fra år til år.

BUA

BUA Hol ble etablert som prosjekt i 2021 og utviklet videre gjennom 2022. Fra 2023 fremstår BUA som et mer etablert tiltak i frivilligsentralens virksomhet.

Dokumenterte utlånstall viser følgende utvikling:

År	Utlån
2023	1286
2024	2019
2025	2118

Dette tilsvarer en økning på om lag 65 % fra 2023 til 2025. Driften av BUA omfatter en 40 % stillingsressurs samt frivillige som bidrar i åpningstid og vedlikehold av utstyr.

BUA representerer dermed den delen av frivilligsentralens virksomhet hvor aktivitet og bruk kan dokumenteres tydeligst over tid.

Lederstabilitet og organisatorisk sårbarhet

Siden etableringen i 2017 har frivilligsentralen hatt flere skifter i stillingen som daglig leder. Tilgjengelige årsrapporter og øvrig dokumentasjon viser at aktivitetsnivå og utviklingsarbeid har variert over tid. Perioder preget av vikariater, permisjoner og overgang mellom daglige ledere har sammenfalt med variasjoner i aktivitetsnivå og kontinuitet i driften.

Nasjonale evalueringer beskriver at frivilligsentraler i distriktskommuner har ulike organisatoriske løsninger, og at rolle- og ansvarsavklaringer mellom frivilligsentral, kommuneadministrasjon og styringsorganer har betydning for samarbeidet.

Hol Frivilligsentral er organisert som en kommunal virksomhet, og har i perioden samtidig hatt en styreordning. Ansvar, roller og beslutningslinjer har dermed vært fordelt mellom daglig leder, kommunens administrasjon og styret. Denne organisatoriske løsningen har vært en del av de samlede rammene for ledelse og utvikling av frivilligsentralen i perioden.

Forhold til overordnet plan

Saken vurderes opp mot Kommuneplanens samfunnsdel for Hol kommune, Kommunedelplan for kultur 2015–2027 og Temaplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv 2021–2025.

Kommunestyret har i forbindelse med behandling av økonomiplan 2026 – 2029 vedtatt at styret for frivilligsentralen skal avvikles i 2026 (jf. eget tiltak).

Miljøkonsekvenser

Saken vurderes ikke å ha vesentlige konsekvenser for ytre miljø, men kan medføre endringer i organisatoriske og arbeidsmiljømessige forhold.

Økonomiske konsekvenser

Frivilligsentralen finansieres gjennom statstilskudd og kommunal medfinansiering.

Utviklingen i netto kommunal kostnad har vært:

År	Statstilskudd	Netto kommunal kostnad	Kommentar
2022	510 100 kr	283 894 kr	
2023	523 998 kr	-131 931 kr	Refusjoner
2024	498 369 kr	415 317 kr	
2025	479 612 kr	549 735 kr	

I budsjett 2026 utgjør kommunens netto kostnad til frivilligsentralen kr. 793.000,-, i tillegg til statlig tilskudd på om lag kr. 480 000.

Med bakgrunn i Årsrapport for 2025 gir dette følgende beregning:

- ca. 3 480 kr per registrert frivillig eller
- ca. 1 280 kr per registrert frivilligtime.

Beregningen gir ikke et fullstendig bilde av virksomheten, men illustrerer forholdet mellom registrert aktivitet og ressursbruk. Kroner pr aktivitetstime eller pr deltager er forholdstall som gjør det mulig å sammenligne virksomheter på tvers av fag.

Vurdering

Hol kommune har et omfattende og aktivt frivillig liv innen idrett, kultur, beredskap, helse og sosiale formål, og frivilligsentralen er én av flere aktører i dette landskapet.

Sentralens virksomhet har i hovedsak vært knyttet til etablering av enkelte møteplasser, rekruttering av frivillige og samarbeidstiltak, samt drift av BUA. For BUA foreligger det dokumenterte utlånstall som viser økt bruk over tid. For øvrig virksomhet har registrering og rapportering av aktivitet variert, noe som gjør det krevende å vurdere samlet utvikling og måloppnåelse. Frivilligsentralen har over tid hatt flere skifter i stillingen som daglig leder. Perioder med utskiftninger, vikariater og omstilling har bidratt til varierende kontinuitet i

drift, utviklingsarbeid og samarbeid. Dette har gjort virksomheten mer sårbar og understreker betydningen av tydelig mandat, klare roller og stabile rammer for ledelse. Samtidig har eksisterende organisering, med frivilligsentralen som kommunal virksomhet kombinert med styreordning, bidratt til uklarhet knyttet til ansvar og styringslinjer. For å sikre tydeligere rolleavklaring, mer forutsigbar styring og samlet kommunal forankring foreslås det å avvikle styreordningen og erstatte denne med «Dialogforum for frivillighet i Hol». Dialogforumet skal være et rådgivende organ uten beslutningsmyndighet, og legge til rette for åpen dialog og bred medvirkning fra frivilligheten innenfor klare kommunale rammer.

Frivilligsentraler organiseres på ulike måter i norske kommuner. Om lag 55 prosent er kommunalt eid, mens en betydelig andel er organisert som lag, foreninger eller andre organisasjonsformer. Frivilligsentraler finnes i dag i de fleste norske kommuner.

Dette viser at kommunene har betydelig handlingsrom når det gjelder valg av organisering og virkemiddelbruk. Frivilligsentraler finnes i dag i rundt 94 % av norske kommuner.

I Hol er frivilligsentralen i dag organisatorisk plassert i sentraladministrasjonen, mens den fysisk er lokalisert på Geilo kulturhus i biblioteket. Den praktiske avstanden til kultur- og oppvekstsektoren er derfor liten, selv om den organisatoriske plasseringen ligger i fellestjenester. En eventuell endring i organisatorisk plassering vil derfor i hovedsak være en administrativ justering, og i mindre grad ha betydning for den daglige driften.

Samlet sett viser gjennomgangen at frivilligsentralens rolle, måloppnåelse og ressursbruk gir grunnlag for å vurdere ulike løsninger for videre drift. Dette omfatter både videreføring i nåværende eller justert form, delvis videreføring av enkelte tiltak, eller avvikling av frivilligsentralen som kommunalt virkemiddel. På denne bakgrunn legges alternative forslag til vedtak frem for politisk beslutning.

Alternativ 1 – Frivilligsentralen som tjeneste innen K&O

En plassering i kultur- og oppvekst gir en tydeligere faglig og organisatorisk forankring innen et relevant fagområde. Kulturavdelingene i Hol kommune arbeider i dag systematisk med måloppfølging og kvalitetsutvikling gjennom kulturbarometre og årlige kvalitetsmeldinger. En organisatorisk plassering av frivilligsentralen i dette miljøet vil kunne gi tilgang til etablerte strukturer for målstyring, rapportering og oppfølging, men innebærer også økt belastning i styring, dokumentasjon og ressursbruk i kulturavdelingen. Plasseringen åpner

også mulighet for utvikling av ungdomsrettede former for frivilligsentralens virksomhet, ungdommens frivilligsentral, forutsatt tydelig avgrensning av ansvar og ressursrammer. Et slikt tilbud vil gi mulighet for ytterligere statlige tilskudd.

Kultursektoren jobber etter felles måleparametere knyttet til deltakelse, medvirkning og samhandling, samt utvikling av både kvantitative og kvalitative indikatorer. Dette gir et bedre grunnlag for prioritering og politisk oppfølging over tid, forutsatt at kapasitet til oppfølging og analyse er tilstrekkelig ivarettatt. Kulturavdelingene kjennetegnes også av tverrfaglige arbeidsformer og aktiv kompetansedeling mellom fagmiljøer som bibliotek, kulturskole, barn og unge, kulturarv og allmenn kultur. En plassering av frivilligsentralen i dette miljøet kan legge bedre til rette for faglig støtte, erfaringsdeling og mer systematisk oppfølging av virksomheten enn det som i dag er mulig.

Alternativ 2 – Videreføring av Frivilligsentralen under fellestjenester

Frivilligsentralen videreføres under sentraladministrasjonen uten endringer i organisatorisk plassering. Plasseringen i sentraladministrasjonen gir en tverrsektoriell organisatorisk forankring og kan legge til rette for samarbeid på tvers av kommunens tjenester.

Det vil ikke kreve omorganisering eller ressurser til overgang og innføring.

Samtidig kan en slik plassering gi større organisatorisk avstand til fagmiljø og etablerte mål- og styringssystemer.

Alternativ 3 – Avvikling av Hol frivilligsentral

Alternativet innebærer at Hol kommune avslutter drift av frivilligsentralen og ikke lenger deltar i den statlige frivilligsentralordningen. Dette medfører bortfall av statlig driftstilskudd, samtidig som kommunens ansvar for drift, administrasjon, personaloppfølging og rapportering opphører. Ressurser knyttet til frivilligsentralen frigjøres og kan omdisponeres til andre prioriterte formål.

Gjennomgangen av virksomheten viser at det over tid har vært utfordringer knyttet til dokumentasjon av aktivitet, måloppnåelse og samlet effekt av frivilligsentralens virke.

Registrering og rapportering av aktivitet har variert, noe som gjør det krevende å vurdere sammenheng mellom ressursbruk og faktiske resultater. På denne bakgrunn kan det stilles spørsmål ved om frivilligsentralen per i dag gir tilstrekkelig merverdi sett opp mot kommunens økonomiske og administrative innsats.

Kommunen har i dag flere etablerte virkemidler for å støtte annen frivillig aktivitet gjennom driftsavtaler, tilskudds- og søknadsordninger rettet mot lag og foreninger. Dette utgjør en betydelig budsjettpost. Ved en avvikling av frivilligsentralen reduserer kommunen sin direkte rolle som koordinator og tilrettelegger gjennom en egen ordning, samtidig som støtte til frivillig aktivitet videreføres gjennom eksisterende ordninger. Hoveddelen av frivilligheten i Hol kommune vil dermed fortsatt være basert på selvstendige lag, foreninger og initiativ. Dette alternativet representerer den løsningen med lavest økonomisk, administrativ og styringsmessig risiko, men er samtidig et veivalg der kommunen reduserer sin rolle som aktiv tilrettelegger for frivillig innsats gjennom en egen ordning. Dette alternativet vil innebære en årlig kostnadsbesparelse for kommunen på om lag kr. 793.000,-, inkludert bortfall av kommunal egenfinansiering, justert for tap av statlig tilskudd. Nedleggning av frivilligsentralen og BUA bør vurderes som et mulig kommunalt innsparingstiltak.

Alternativ 4 – Delvis videreføring (BUA videreføres, frivilligsentral avvikles)

Alternativet innebærer at BUA videreføres som kommunalt tiltak, mens øvrig virksomhet i Hol Frivilligsentral avvikles. BUA framstår som den delen av dagens virksomhet der bruken er best dokumentert over tid, med tydelige utlånstall og stabil etterspørsel. Tiltaket har en klar avgrensning og funksjon, og kan videreføres innenfor ordinær kommunal drift.

Avvikling av resten av frivilligsentralens virksomhet innebærer at kommunen avslutter frivilligsentralen som organisatorisk ramme for koordinering og tilrettelegging av frivillig aktivitet. Frivillig aktivitet vil fortsatt foregå gjennom lag, foreninger og andre aktører i kommunen. Frivilligsentralen er i dette miljøet en liten aktør.

Alternativet gir en reduksjon i omfang og kompleksitet sammenliknet med full videreføring, og innebærer lavere ressursbruk og mindre behov for administrativ oppfølging.

Dette alternativet vil innebære reduserte driftsutgifter for kommunen på kr. 488.000,- beregnet for 2026.

Sammenfattet vurdering av alternativene (SWOT- analyse):

Perspektiv	Som tjeneste innen kultur og oppvekst	Videreføring i sentraladm.	Delvis videreføring (BUA)	Avvikling
Styrker	Tettere kobling til møteplasser, fagmiljø og etablerte systemer for måloppfølging	Tverrsektoriell plassering og organisatorisk uavhengighet	Tydelig avgrenset tiltak med dokumentert bruk	Frigjør ressurser og avklarer kommunens rolle
Svakheter	Risiko for sektorisering og smalere rolle	Viderefører uklarhet i roller og styring	Tap av koordinerende frivilligsentralfunksjon	Tap av potensielle møteplasser og bindeledd
Muligheter	Bedre samhandling, mer systematikk og politisk oppfølging (UKL)	Videreutvikling innen eksisterende rammer	Integrere BUA tettere i ordinær drift	Frivillig sektor utvikler egne strukturer
Trusler	Innsnevring av frivillighetens bredde	Vedvarende sårbarhet ved lederbytter	Fragmentert frivillighet uten koordinering	Svekket samhandling kommune <-> frivillighet

Sammendrag av de ulike alternativene for framtidig drift og organisering av frivilligsentralen:

Alternativ 1) – Frivilligsentralen som tjeneste innen K&O med etablering av «Dialogforum»

Hol Frivilligsentral organiseres fra 1.1.2027 under kultur- og oppvekstsektoren.

Kommunal egenfinansiering overføres. Dialogforum opprettes som rådgivende organ.

Vedlagte «Retningslinjer for dialogforum» vedtas. Alternativet krever revisjon av vedtekter for Hol frivilligsentral.

Alternativ 2) – Videreføring av Frivilligsentralen under Fellestjenester med etablering av «Dialogforum»

Hol Frivilligsentral videreføres under sentraladministrasjonen. Dialogforum opprettes som

rådgivende organ. Vedlagte «Nye vedtekter - Hol frivilligsentral» og «Retningslinjer for dialogforum» vedtas.

Alternativ 3 – Avvikling

Hol kommune avvikler Hol Frivilligsentral fra 1.1.2027. Det legges frem egen sak på utstyr i BUA`s eie.

Alternativ 4 – Delvis videreføring (BUA videreføres, frivilligsentral avvikles)

BUA videreføres som kommunalt tiltak. Øvrig virksomhet i Hol Frivilligsentral avvikles fra 1.1.2027.

Etter en samlet vurdering vil rådmannen anbefale at alternativ 1) velges med organisatorisk overføring av frivilligsentralen fra fellestjenester til kultur – og oppvekstsektoren med virkning fra 1.1.2027. Som erstatning for styret opprettes det et «Dialogforum for frivilligsentralen» med tilhørende retningslinjer. Vedtektene for frivilligsentralen justeres i samsvar med ny organisering.